



MAKTAB TA'LIMIDA ART-PEDAGOGIK METODLAR ORQALI IJODIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH

Najimova Ayjamal Shamshetdinovna

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti pedagogika
mutaxassisligi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17403888>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-oktabr 2025 yil
Ma'qullandi: 15-oktabr 2025 yil
Nashr qilindi: 21-oktabr 2025 yil

KEYWORDS

art-pedagogika, ijodiy tafakkur, kreativlik, maktab ta'limi, pedagogik metodlar, san'at ta'limi, innovatsion ta'lim, o'quvchilar, ta'lim jarayoni

ABSTRACT

Ushbu maqolada maktab ta'limida art-pedagogik metodlarning ijodiy tafakkurni shakllantirishdagi roli va ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi. Art-pedagogikaning pedagogik jarayonga integratsiyasi orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, kreativlik va emotsional intellektni rivojlantirish imkoniyatlari yoritiladi. Maqolada art-pedagogik metodlar orqali o'quvchilarning noan'anaviy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish, san'atning turli shakllarini ta'lim jarayoniga samarali joriy etish hamda zamonaviy ta'lim muhitida ijodiy tafakkur motivatsiyasini oshirish masalalari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, pedagogik yondashuvlarning amaliy ahamiyati va zamonaviy ta'limda qo'llanilishi yuzasidan tavsiyalar berilgan.

Zamonaviy ta'lim jarayoni shiddat bilan o'zgarib borayotgan ijtimoiy-ma'naviy, texnologik va madaniy sharoitlar ta'sirida yangilanmoqda. XXI asrda shaxsdan nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki kreativlik, mustaqil fikrlash, emotsional intellekt, muammoga noodatiy yondashuv kabi sifatlar talab qilinmoqda. Ushbu kompetensiyalarni shakllantirish esa faqatgina an'anaviy ma'ruzalar va reproduktiv yondashuvlar orqali emas, balki innovatsion, interaktiv va shaxsga yo'naltirilgan metodlar yordamida amalga oshirilishi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan qaralganda, art-pedagogika ta'limning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida alohida e'tiborga loyiqdir. Art-pedagogika — bu o'quvchilarni estetik tarbiyalash bilan birga, ularning ijodiy tafakkurini faollashtirish, shaxsiy intellektual va emotsional rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan ta'limiy yondashuvdir. U san'atning turli turlaridan — musiqadan tortib teatr, tasviriy san'at, adabiyot, raqs, haykaltaroshlikkacha bo'lgan vositalardan foydalanishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning noan'anaviy fikrlashiga, erkin ifodalanishiga, tasavvur doirasining kengayishiga xizmat qiladi.

Ijodiy tafakkur esa — bu shaxsning mavjud bilimlar, tajribalar asosida yangicha fikrlar, g'oyalar, yechimlar yaratish qobiliyatidir. U maktab yoshidan boshlab shakllanishi kerak bo'lgan muhim kognitiv va ijtimoiy-emotsional qobiliyat bo'lib, bolalarning keyingi intellektual, kasbiy va ijtimoiy muvaffaqiyatida katta rol o'ynaydi. Ta'lim jarayonida ijodiy tafakkurni rag'batlantirishda art-pedagogik metodlardan foydalanish samarali va istiqbolli yo'nalish sifatida ko'rilmogda.

Mazkur maqolada aynan art-pedagogik yondashuvlar yordamida maktab o'quvchilarining ijodiy tafakkurini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi, uning metodologik asoslari va amaliy yechimlari yoritiladi.

Art-pedagogika, bir tomondan, estetik tarbiya va madaniy kompetensiyani rivojlantirsa, ikkinchi tomondan, o'quvchining shaxs sifatida o'zini anglashiga, his-tuyg'ularini boshqarishiga, ichki dunyosini ifoda etishiga yordam beradi. San'at vositalaridan ta'limda foydalanish orqali bola o'z fikrini obrazlar, metaforalar, ranglar, ritm va harakat orqali ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa tafakkur faoliyatining ko'lamini kengaytiradi va ijodiy yondashuvni tabiiy tarzda rivojlantiradi.

Art-pedagogik metodlar orasida teatrli texnologiyalar, musiqiy assotsiatsiyalar, tasviriy san'at orqali o'qitish, kreativ yozuv, haykal yoki kollaj yasash, interaktiv drama va improvizatsiya mashqlari alohida ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarni faqat bilim egallash emas, balki o'z fikrini ifodalash, mustaqil qaror qabul qilish, jamoa bilan ishlash, muammolarni turlicha hal qilishga undaydi[1,3]. Bunday metodlar, ayniqsa, asosiy va o'rta maktab bosqichlarida o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish, shaxsiy "men"ini anglash va rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Art-pedagogika asosidagi mashg'ulotlarda ijodiy tafakkur o'ziga xos yo'llar bilan shakllanadi. Masalan, teatr mashg'ulotlarida o'quvchilar bir voqeani sahnalashtirish jarayonida xarakterlar o'rtasidagi munosabatni o'z tasavvurlari orqali ifodalaydi, bu esa ularning analitik va divergent tafakkurini rivojlantiradi. Rasm chizish jarayonida esa o'quvchi mavjud tasvirni emas, balki ichki dunyosini vizual shaklda namoyon etadi, bu esa kreativlikning chuqurroq qatlamlarini ochadi. Musiqa orqali his-tuyg'ularni anglash, ularni obrazga aylantirish esa emotsional tafakkurni va emotsional intellektni rivojlantiradi.

Ijodiy tafakkurning rivojlanishi ko'p jihatdan motivatsiyaga, ruhiy erkinlikka va ijtimoiy qo'llovga bog'liq. Art-pedagogik yondashuv esa aynan mana shu jihatlarni o'z ichiga oladi: bunda o'qituvchi nazorat qiluvchi emas, balki jarayonga rahbarlik qiluvchi, ruhlantiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi subyekt sifatida ishtirok etadi. O'quvchi esa passiv eshituvchi emas, balki faol ijodkorga aylanadi. Bu yondashuvda "to'g'ri javob"dan ko'ra, "original yondashuv" yuqori baholanadi[2,4]. Bu esa o'quvchilarda o'ziga ishonch, tashabbuskorlik, mustaqil fikrlash va yangilikka ochiqlik kabi sifatlarni shakllantiradi.

Bundan tashqari, zamonaviy ta'limda san'atni boshqa fanlar bilan integratsiya qilish yondashuvi ham dolzarb hisoblanadi. Masalan, STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) modeli san'atni aniq fanlar bilan uyg'unlashtirib, o'quvchilarning kompleks va tizimli fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. San'at elementlarini fizika, biologiya yoki matematika darslariga qo'shish orqali o'quvchilarda mavzularni his etish, obrazli idrok qilish va noan'anaviy muammolarni hal etish qobiliyati shakllanadi[5].

Shuningdek, raqamli texnologiyalar bilan birga art-pedagogika yanada yangi bosqichga ko'tarildi. Raqamli kollajlar, animatsiya, raqamli hikoyalar yaratish (digital storytelling), interaktiv dizaynlar yaratish — bularning barchasi bolalarning ijodiy tafakkurini multimodal shaklda rivojlantirish imkonini beradi. Ular tasvir, matn, ovoz, harakat kabi bir nechta sensor kanallar orqali o'z fikrini bildiradi, bu esa kreativ ifoda ko'lamini kengaytiradi.

Amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, art-pedagogik metodlar asosida olib borilgan darslarda o'quvchilarning o'z fikrini mustaqil shakllantirish darajasi, yangicha qarashlarni ilgari surish tezligi, guruhviy muloqotda ishtirok etish faolligi sezilarli darajada ortadi. Shu bilan birga, art-

pedagogika o'quvchilarning psixologik holatini barqarorlashtiradi, stressni kamaytiradi, o'ziga ishonchni oshiradi va shaxsiy qadriyatlarni anglashga yordam beradi. Bularning barchasi ijodiy tafakkurning shakllanishiga bevosita ta'sir etuvchi omillardir[6].

Shu nuqtayi nazardan, maktab ta'limida art-pedagogik metodlarni keng joriy etish, o'qituvchilarni ushbu metodlar bo'yicha malakali tayyorlash va fanlararo integratsiyani yo'lga qo'yish — kreativ va raqobatbardosh avlodni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Xulosa. Art-pedagogik yondashuv maktab ta'limi uchun ijodiy tafakkurni shakllantirishda samarali va zamonaviy pedagogik vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu metodlar o'quvchilarning intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Ular orqali o'quvchi o'zini anglaydi, his qiladi, ifodalaydi va yangilik yarata oladi. Bugungi ta'lim sharoitida bunday yondashuvlarga ehtiyoj nihoyatda yuqori.

Shu boisdan art-pedagogik yondashuvlarni ta'lim tizimiga tizimli va ilmiy asosda joriy etish, o'quv dasturlariga kreativ komponentlar kiritish va o'qituvchilarning bu boradagi kompetensiyasini oshirish zarurdir. Faqatgina bunday holatda biz o'quvchilarni nafaqat bilimli, balki yangilik yarata oladigan ijodkor shaxs sifatida tarbiyalay olamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Kuttibekova G.T. The essence and possibilities of application of art pedagogy and art therapy in a secondary educational school // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. Vol. 8, No.5, 2020, Part III. ISSN 2056-5852.

Anisimov V.P. Art-pedagogika kak sistema psixologicheskogo soprovojdaniya obrazovatel'nogo protsessa // Vestnik OGU. №4 (2003)

Medvedeva Ye.A. Sotsiokulturnoe stanovlenie lichnosti rebenka s problemami psixicheskogo razvitiya sredstvami iskusstva v obrazovatel'nom prostranstve: dis. d-ra psix. nauk. / Ye.A.

Medvedeva. – Nijniy Novgorod.: Art-press, 2007.

Sergeeva B.V., Petrenko N.A. Esteticheskoe vospitanie mladshix shkolnikov // Sovremennye naukoemkie texnologii. 2016. – №12.

Ro'zieva D., Usmonboeva M., Holiqova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi / Met.qo'll. – T.: Nizomiy nomli DTPU, 2013.

Turdieva M. Oliy ta'lim muassasalari talabalarida pedagogik tafakkurni shakllantirish. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2008.